

ВИДИНСКА СВЕТА МИТРОПОЛИЯ

3700 Видин; ул. “Баба Вида” № 11 тел/ факс 094 601 880; mitropoliavd@abv.bg

Изх. № 33/ 07. 03. 2019 г.

Гр. Видин

До

Негово Светейшество

Българския патриарх Неофит

До

Високопреосвещените митрополити –

членове на Светия Синод

Ваше Светейшество,

Ваши Високопреосвещенства,

Българската православна църква – Българска Патриаршия, както и всяка поместна православна автокефална църква, е изправена пред сериозно предизвикателство вследствие на издаването от страна на Константинополската Патриаршия на 06.01.2019 г. на т.нар. Томос, с който се прави опит да се даде каноничен статус на една новоучредена църковна структура в Украйна (състояща се от разколници със силно проблематична в каноничноправен аспект йерерхия), при наличието на общопризната канонична Православна църква в тази страна.

Този изключително важен за цялата Православна църква въпрос се поставя за разглеждане, включително в църковните среди, в неговата многостранна обвързаност с всякакъв вид интереси, като при това се пренебрегва неговото изследване по същество. Подобен подход създава сериозна опасност съобразяването с политическата конюнктура, със силно политизираното обществено мнение и с духа на този свят да повлияе върху решението на Светия Синод по този важен за Православна църква въпрос и вместо това решението да бъде съобразно с духа и буквата на свещените канони, то да стане заложник на политическите очаквания или страхове.

Съществува реалната опасност да се вземе решение по подобие на това, при което свещеноточение и народ гръмогласно твърдели: „ние нямаме друг цар освен кесаря“ (Йоан 19: 15) и това да доведе до катастрофални последици за Православната църква. Поради всичко гореказано считам за свой дълг като член на Светия Синод искрено, като брат с братя, да споделя с Ваше Светейшество и със събратята архиереи това, което съвестта ми свидетелства по този въпрос.

На 11 октомври 2018 г. Константинополската Патриаршия взе решение да отмени т.нар. „Разрешителна грамота“ (по израза в писмото на патриарх Вартоломей до Българския патриарх Неофит от 24.12.2018 г.), издадена от Свещения Синод на същата Патриаршия през 1686 година, с която на Московския патриарх е дадено правото да ръкополага митрополита на Киев.

Относно това решение според мен трябва да се има предвид следното:

Грамотата на Константинополската Патриаршия от 1686 г., с която се дава право на Московския патриарх да ръкополага Киевския митрополит, не е запазена в оригинал. Съществуват преписи на гръцки език, както и преводи на руски, най-старият от които е от края на 17 век.

В оригинал на гръцки език е запазена грамотата на патриарх Дионисий IV до московските царе Йоан Алексеевич и Петър Алексеевич, в която се удостоверява споменатото решение на Константинополската Патриаршия.

И в двата документа – и в „Разрешителната грамота“ (според текста на преписите), и в грамотата до руските царе, наред с правото да ръкополага митрополита на Киев на Московския патриарх се дава в подчинение Киевската митрополия:

(според славянския текст) „...повелеваем да святѣйшая епархія Кіевская бѹдет подлежащая святѣйшему патриаршескому престолу великаго и богоспасаемаго града Москвѣ (...) и познавати онаго старѣйшаго и предстаѣтеля своего якоже от него хиротонисающуся и не от вселѣнскаго...“

След акта на Константинополската Патриаршия от 1686 година, древните патриаршии – Александрийска, Антиохийска и Йерусалимска, а в по-ново време и останалите поместни автокефални църкви, винаги са възприемали Киевската митрополия като неразделна част от Московската Патриаршия и

винаги са уважавали правото на последната на пълно самоуправление в цялата нейна канонична територия, включително на територията на Украйна.

Този факт в междуправославните отношения е засвидетелстван и потвърден с множество официални документи.

Днес Константинополската Патриаршия заявява, че Киевската митрополия никога не е давана за постоянно и не е принадлежала на Московската Патриаршия. Като основание за това се изтъква условието, което се съдържа в грамотата, а именно, по време на светата Литургия името на Константинополския патриарх да се споменава на първо място, „яко сѹщу истѡчнику и начáлу и предстоящу вездѣ над всѣми прихѡдами и епáрхиями“, и след това да се споменава името на Московския патриарх.

Поменаването на първо място името на Константинополския патриарх се изтъква в случая като единствен признак за юрисдикционна принадлежност. Как това твърдение се съотнася към каноничноправния ред на Православната църква?

В грамотата недвусмислено се определя кой има управленски правомощия над Киевската митрополия и това е Московската Патриаршия. В текста няма условия или изисквания каквото и да е било управленско решение на територията на Киевската митрополия да зависи по някакъв начин от Константинополската Патриаршия.

Няма изискване да се одобрява или утвърждава от Константинополския патриарх избор на митрополит, решения на епископския събор, вътрешноорганизационни дела, решения на църковните съдилища и др. Всички тези правомощия са предоставени на Московския патриарх.

За сравнение ще приведем известното 28 правило на IV Вселенски събор, с което на Константинополския архиепископ се дават равни правомощия с ариепископа на Рим. Това правило предоставя на архиепископа на Константинопол правото да ръкополага митрополитите на три автокефални до този момент църкви: Тракийска, Асийска и Понтийска.

В правилото изрично се посочва, че на архиепископа на Константинопол се предоставя единствено това право – да ръкополага първите епископи (митрополитите) на тези три поместни църкви – не да ги избира, а след като бъдат избрани от епископата на съответната църква, той само да одобрява избора и да извършва ръкоположението. Правилото не позволява на Константинополския патриарх да ръкополага и назначава епископи в тези три области – това остава в правомощията на съответния митрополит.

Ясно е, че каноничноправните последици от това правило следва да бъдат и те са, че трите автокефални до този момент църкви са дадени в подчинение на Константинополския патриарх и той има юрисдикция в тези области до днес.

По подобен начин чрез предоставеното право на Московския патриарх да одобрява избора и да ръкополага Киевския митрополит, Киевската митрополия е дадена в подчинение на Московската Патриаршия, както и това изрично е записано в грамотата. В документа няма упоменаване на никакви управленски правомощия на Църквата Майка (Константинополската Патриаршия) над територията, която тя предоставя. По този начин желанието изразено в грамотата при отслужване на света Литургия първо да бъде споменавано името на Константинополския патриарх, а след това на Руския, не е обвързано с никакви управленски правомощия.

Например йерархията на Гръцката архиепископия в САЩ също поменава „в пѣрвых“ Константинополския патриарх, но в учредителните документи на тази архиепископия и в нейния устав ясно са изразени правомощията на патриарха да одобрява кандидатите за епископски ръкоположения, да одобрява избора на архиепископа и на митрополитите, да одобрява промени в устава на Архиепископите и други, които правомощия са явен признак за юрисдикционната принадлежност на Архиепископията към Константинополската Патриаршия. **В крайна сметка критерий за автокефалност е правото на избор, ръкоположение и съд от страна на поместния епископски (митрополитски) събор на съответния първи епископ (архиепископ или патриарх) в дадената автокефална църква, без тези действия да зависят по някакъв начин от решения на йерархията на друга църква.**

Актът от 1686 г., чрез който е предоставено правото Московския патриарх, заедно с неговия Синод, да ръкополага Киевския митрополит, е породило във времето множество други фактически последици за цялата Църква. Това са ръкоположения на множество клирици от различни степени, които през годините са влизали в евхаристийно общение с клирици на всички останали поместни църкви, вкл. с клирици на Константинополската патриаршия.

Всички тези съвместни служения са доказателство и потвърждение за признанието на всички поместни църкви на каноничната принадлежност на Киевската митрополия и на останалите епархии в Украйна под омофора на Московската Патриаршия.

Ако към днешна дата бъде отменен този акт от 1686 г., какъв ще бъде каноничният статут на единствения каноничен Киевски митрополит – митрополит Онуфрий? И може ли един митрополит, който е избран по каноничен ред и е признат от всички

поместни автокефални църкви за каноничен митрополит, изведнъж да стане неканоничен – без църковен съд, само по волята на някоя друга поместна църква?

Всичко това крие сериозни опасности за бъдещето на цялата Православна църква.

И така, чрез грамотата от 1686 г. Киевската митрополия е дадена под юрисдикцията на Московската Патриаршия, която е една автокефална църква. Спрямо тази църква – в цялата нейна каноническа територия, включително в новоприсъединената митрополия, в пълна сила следователно важат църковните правила, отнасящи се за несмесването на юрисдикционните граници на поместните църкви:

„Областните епископи да не простират властта си над църкви извън пределите на областите си и да не смесват църквите, а съгласно правилата Александрийският епископ да управлява само църквите в Египет, и източните епископи да началстват само на Изток със запазване на предимствата, признати от никейските правила на Антиохийската църква....“ (2 правило на II Вселенски събор; виж също 8 правило на III Вселенски събор)

Професорът по канонично право в Атинския университет архим. Григорий Папатомас (който чрез своето канонично експертно мнение през 2009 г. оказа голямо съдействие и защити БПЦ – БП, когато разколниците съдеха Българската държава в Страсбург), в статията си „Различните канонични свойства при упражняване на юрисдикция от Вселенската Константинополска патриаршия“ (публикувана наскоро в български медии), недвусмислено посочва, четериторията на дадена автокефална църква обособила се от каноничната територия на Константинополската Патриаршия „вече не е юрисдикция на последната, именно защото тази обособила се Църква е „автокефална“.“

В същата статия, авторът посочва още, че „Вселенската патриаршия със сигурност не разполага с каноничното право и не може да отмени (анулира) каноничната автокефалия на дадена автокефална Църква от нейната предюрисдикционна територия, без заинтересуваната автокефална (или патриаршеска) Църква сама да поиска това.“ И още: „нито един епископ не може да навлиза в областите на друга епископия, но най-вече нито една Църква (патриаршеска или автокефална) или нейният епископски събор, не може да навлиза в областите на друга Църква и на друг поместен събор.“

Освен това, претенциите на Константинополската Патриаршия, че след издаването на грамотата и до днес, тя си запазва право на юрисдикция в Киевската митрополия,

т.е., че тя остава нейна каноническа територия, влиза в противоречие с тези правила, недопускащи наличието на две юрисдикции на едно и също място.

Държим да обърнем внимание, че именно Константинополската Патриаршия полагаше водещи усилия при дългогодишната подготовка за Свят и Велик събор (каквото се очакваше да бъде Съборът в Крит) да се урегулира положението в т.нар. православна „диаспора“ (териториите, които се намират извън юрисдикционните граници на автокефалните църкви). Наличието на повече от една юрисдикция на едно и също място, бе окачествено като „каноническа аномалия“, и това действително е така. Следователно, как да разбираме в случая претенциите, че след даването на Киевската митрополия в юрисдикцията на Московската Патриаршия, която е автокефална църква, Константинополската патриаршия си е запазила право на юрисдикция в тази митрополия?

Независимо от тези претенции и въз основа на свещените канони, чрез предоставянето на Киевската митрополия в подчинение на Московската Патриаршия спрямо цялата нейна канонична територия, в пълна сила вече важат църковните правила отнасящи се за несмесването на юрисдикционните граници на поместните църкви (2 правило на II Вселенски събор, 8 правило на III Вселенски събор).

Допреди една година всички поместни църкви, при това в продължение на повече от 330 години, несъмнено са зачитали юрисдикционната принадлежност на Киевската митрополия към Московската Патриаршия.

При положение, че споменатите правила имат общопризната валидност в Православната църква, питаме се допустимо ли е днес някой едностранно да отмени действието на тези правила спрямо териториалната цялост, както на РПЦ – МП, така и на всяка една от каноничните поместни автокефални църкви?

От друга страна, в каноничното предание на Православната църква също има ясно определени срокове на упражняване на юрисдикция на даден епископ над определени църковни области или енории, след изтичането на който не могат да се предявяват претенции за права над тези области от други (133 правило на Картагенския събор постановява 3 години давностен срок; 17 правило на IV ВС и 25 правило на Пето-шестия (Трулски) вселенски събор постановяват 30 годишен срок).

Питаме се, щом в светските дела е счетено за благоразумно заради благото на обществото и добрия ред в него чрез закон да се постанови, щото фактическото владееие на имот за достатъчно дълъг период от време да даде на владелеца пълните

права на собственик; и щом в каноничноправния ред, който отобразява божествената справедливост в общността на Божия народ такова положение също е постановено чрез правила на вселенски и поместен събор, то на какви основания и по какъв разум е взето решението на Константинополската Патриаршия да отмени документ с повече от 330 годишна давност и да предявява претенции за територии, които не ѝ принадлежат?

Когато през далечната 1869 г. Руската православна църква изпраща писмо-отговор до Константинополската патриаршия по повод на българския църковен въпрос и накрая на писмото, наред с подписа на Московския и на Санкт-Петербургския митрополити, се вижда и подписът на Киевския и Галицки митрополит Арсений (при това на второ място!), Константинополската църква не протестира. Същото се повтаря и през 1871 г. в друго писмо.

Когато през 1976 г. тогавашният Киевски и Галицки митрополит Филарет (Денисенко) участва като водач на делегацията на Руската православна църква в предсъборното съвещание в Женева, Константинополската патриаршия отново не протестира срещу това.

Какво означава след 330 години, през които една поместна Църква е признавала правото на пълно самоуправление на друга поместна Църква, тя да предяви претенции за правомощия в част от каноническата територия на последната? Какво означава след толкова дълъг период от време да се жалваш за накърнени права?

Как виждаме правото на юрисдикция: като абстрактни властови правомощия за намеса в живота на православните християни или като грижа за спасението както на отделния човек, така и на поверения ни Божий народ? За Константинополската Патриаршия нищо ли не значат думите на св. ап. Павел: „ако и да имате десетки хиляди наставници в Христа, много бащи нямате, защото аз ви родих за Христа“?

Може ли Константинополският патриарх да се нарече баща (в смисъла на горните думи) на Божия народ, който живее в Украйна? Какъв пастирски труд е извършил там, колко души е придобил там, за колко души е бил в „родилни болки“, докато се изобрази в тях Христос? Колко храма е построил, колко манастира е благоустроил, дали гонения през атеистичното време е претърпял или обратното – съдействал в определени моменти на гоненията срещу светата Руска и Киевска църква от болшевишката власт?

В случая Константинополският патриарх се явява не баща, а човек, който се опитва чрез насилие да си присвои власт. И тези амбиции се предявяват не само към Киевската митрополия, която не му принадлежи, а над цялата Православна църква,

чрез претенциите които предявява за правомощия да се намесва във вътрешния живот на поместните църкви. Ако сме истински чада на своята Майка – светата Православната църква, сме длъжни да издигнем глас и да кажем какво се случва, защото иначе ще сме виновни заедно с този, който опитва насила да си присвои правомощия, каквито по принцип принадлежат само на Съборната Църква.

При положение, че Константинополският патриарх не се посвени да отмени документ с повече от 330 годишна давност и след толкова време да претендира за права на юрисдикция в Киевската митрополия, има ли гаранция, че няма да отмени документ, издаден от Константинополската Патриаршия, примерно през 1945 или 1961 година, и да заяви, че България е негова исконна канонична територия?

Не направиха ли Константинополските патриарси подобно нещо и с Търновската патриаршия, Охридската архиепископия и Ипекската патриаршия? Какъв отговор ще дадем тогава пред нашите бащи, които се бореха за независима Българска църква?

Има ли гаранция, че утре той няма да изпрати и у нас, в България, свои „екзарси“, като обяви юрисдикцията на БПЦ – БП за своя юрисдикция? Или че няма да поиска български храмове и „свои“ църковни владения в България? В този смисъл позицията на Българската православна църква по т.нар. „украински въпрос“, който се превърна в общоправославен въпрос, освен вътрешно-църковна позиция е и позиция, която засяга националната сигурност и суверенитета на България.

В обобщение на всичко гореказано, отмяната на грамотата от 1686 г. и присвояване правото за юрисдикция на територията на Украйна от страна на Константинополската Патриаршия е в остро противоречие със свещените канони, защото според корпуса от правила на светата Православна църква не се допуска едностранна намеса на една поместна автокефална Църква в делата на друга. Също и поради това, че търсенето на накърнени права за юрисдикция в дадени територии се допуска в рамките на определен давностен срок, какъвто в случая отдавна е изтекъл.

Следователно тази отмяна и последвалите я свикване на т.нар. „обединителен събор“ на 15 декември 2018 г. и издаването на т.нар. Томос, с който се прави опит да се легализират разколническите групи в Украйна и да им се даде статус на автокефална Църква, не могат да имат валидни каноничноправни последици и не следва да бъдат приемани от БПЦ – БП, както и от всички останали автокефални църкви.

Държим да отбележим, че по същество тези действия на Константинополската Патриаршия излизат извън рамките на локалния църковен проблем в Украйна. Навлизането в чужда канонична територия и присвояването на право на юрисдикция в тази територия засяга междуправославните отношения и не може да се оправдае с никаква конюнктурна причина. На практика тези действия представляват опит да се наложат претенциите, заявявани напоследък в прав текст от Константинополската Патриаршия за някакви нейни привилегии „за надгранично изчерпяване на всички църковни въпроси“ (писмо на Константинополския патриарх Вартоломей до Българския патриарх Неофит от 24.12.2018 г.).

Приемането на тези действия от страна на поместните автокефални църкви ще доведе до въвеждането в каноничната практика на Православната църква на опасен прецедент, който засяга не просто канонични въпроси относно начина на управление в Православната църква, а засяга самата еклесиология, самото учение за Църквата. Под заплаха е свойството *съборност* на Църквата. Това вече е догматически въпрос.

Опитите на Константинополската Патриаршия да си присвои правомощия, които принадлежат изключително и само на Съборната (Католичната) Църква са ясно изразени в т.нар. Томос, който тя издаде на 06.01.2019 г.

Ще обърнем внимание на част от бележките относно текста на Томоса, направени от дългогодишния преподавател по канонично право в Атинския университет проф. д-р Панайотис Бумис, който в една своя статия от месец януари т.г. пише:

„По-нататък в четвъртия параграф (на т.нар. Томос, бел. авт.) е написано: *„Добавяме към горното, че Автокефалната църква в Украйна, както и останалите патриарси и предстоятели, признава като глава Светейшия Апостолски и Патриаршески вселенски престол“*. И човек се пита: как така се заявява без съмнение, че една автокефална църква признава *„като глава Вселенския прастол“*, а много повече останалите патриарси? И вътре в *„останалите Патриарси“*, включват ли се първородните (древните) Патриаршии?“

Един внимателен сравнителен анализ на томосите за автокефалия, издадени от Константинополската Патриаршия през последните 170 години (Гръцка църква – 1850, Сръбска църква – 1879, Румънска църква – 1885, Полска църква – 1924, Албанска църква – 1937, Българска църква – 1945, Църква на Чехия и Словакия – 1998), показва, че в нито един от тях не е записано, че Константинополският патриарх е глава на останалите църкви.

ОБРЪЩАМЕ ВНИМАНИЕ, ЧЕ ПОДОБНО ТВЪРДЕНИЕ, ЧЕ БПЦ – БП ПРИЗНАВА „ПАТРИАРШЕСКИЯ ВСЕЛЕНСКИ ПРЕСТОЛ“ ЗА СВОЙ ГЛАВА СЕ ИЗКАЗВА ЗА ПЪРВИ ПЪТ С ПОДОБНА НЕДВУСМИСЛЕНОСТ.

КАТО ТЕКСТ ОТ ЕДИН ОФИЦИАЛЕН ДОКУМЕНТ ПОДОБНО ТВЪРДЕНИЕ НЕ МОЖЕ ДА ОСТАНЕ БЕЗ СЪОТВЕТНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ.

ИМАЙКИ ПРЕДВИД ДРУГИ ПОЛОЖЕНИЯ В РАЗГЛЕЖДАНЯ ТОМОС, А ИМЕННО ТВЪРДЕНИЕТО, ЧЕ КОНСТАНТИНОПОЛСКАТА ПАТРИАРШИЯ ИМА ПРАВОМОЩИЯ МЕРОДАВНО ДА РЕШАВА „ПО-ГОЛЕМИ ВЪПРОСИ ОТ ЦЪРКОВНО, ДОГМАТИЧНО И КАНОНИЧНО ЕСТЕСТВО“, САМОСТОЯТЕЛНО БЕЗ УЧАСТИЕТО НА ПОМЕСТНИТЕ ЦЪРКВИ, А СЪЩО И ТВЪРДЕНИЕТО, ЧЕ КОНСТАНТИНОПОЛСКИЯТ ПАТРИАРХ ИМА ПРАВОМОЩИЯ ДА ПРИЕМА АПЕЛАЦИИ НА ЕПИСКОПИ И КЛИРИЦИ ОТ ВСИЧКИ ПОМЕСТНИ ЦЪРКВИ, КАТЕГОРИЧНО ТВЪРДИМ, ЧЕ В ЧЕТВЪРТИЯ ПАРАГРАФ СЕ ИМА ПРЕДВИД НЕ НИКАКВО СИМВОЛИЧНО ГЛАВЕНСТВО НА КОНСТАНТИНОПОЛСКИЯ ПАТРИАРХ ИЛИ ГЛАВЕНСТВО В СМИСЪЛ НА ПРЪВ СРЕД РАВНИ. В ТОМОСА ВЪПРОСЪТ ЗА ГЛАВЕНСТВОТО Е ОБВЪРЗАН С ИЗКЛЮЧИТЕЛНИ ПРАВОМОЩИЯ НА КОНСТАНТИНОПОЛСКИЯ ПРЕДСТОЯТЕЛ НАД ЦЯЛАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА.

Питаме, дали някога в своята история като автокефална църква БПЦ е признавала някого другого, освен своя патриарх или екзарх за свой глава и Господ Иисус Христос за глава на Едната, Свята и Апостолска Църква (Устав БПЦ – БП чл. 1, ал. 1)? Дали БПЦ-БП е склонна да измени своя Устав, за да го синхронизира с твърдението в четвъртия параграф на т.нар. Томос?

Всяко друго действие или бездействие в случая, освен ясно изразено становище на несъгласие с въпросния документ, би означавало неговото приемане. В такъв случай, отразено или не в Устава на БПЦ-БП, в междуправославните отношения на БПЦ ще се наложи да се съобразява с тези положения (Да пази Бог!)

Това в нравствен аспект би било унижително, в исторически – предателство спрямо историята на родната ни Църква, в канонически – измяна на каноничноправното предание на Православната църква, в догматически – ерес.

Действително, твърдението в четвъртия параграф на т.н. Томос, че всички поместни църкви признават Константинополския патриарх за свой глава е в остро противоречие с 34 апостолско правило:

„Епископите на всеки народ трябва да познават първия изпомежду си, когото да признават като глава, и да не вършат без негово разсъждение нищо, което превишава тяхната власт, а всеки да прави само това, което се отнася до епархията му и до подведомствените на нея места. Но и първият епископ да не върши нищо без

разсъждението на всички епископи, понеже по този начин ще има единомислие и ще се прослави Бог чрез Господа в Духа Свети - Отец и Син и Дух Свети“

Питаме се, как е възможно епископ, който не принадлежи на архиерейския събор на дадена поместна църква, да бъде глава на тази църква? Нашето недоумение е пълно, при положение, че цитираните вече правила – 2 на втори Вселенски събор и 8 на трети Вселенски събор, категорично забраняват това: „Областните епископи да не простират властта си над църкви извън пределите на областите си и да не смесват църквите, а съгласно правилата Александрийският епископ да управлява само църквите в Египет, и източните епископи да началстват само на Изток със запазване на предимствата, признати от никейските правила на Антиохийската църква....“

Ясно е, че в случая е налице желание от страна на Константинополската Патриаршия да се обезсили действието на тези правила и да се присвоят правомощия, каквито никога не са били давани на никой епископ в Православната църква. Това за съжаление ни напомня печалните опити на Римския епископ да узурпира властта в цялата Църква. На всички е известно до какво довежда това.

Действително казусът относно главенството на Константинополския Патриарх, както той е формулиран в т.нар. Томос, поставя изключително сериозния въпрос относно това кой е Глава на Едната, Свята, Съборна и Апостолска Църква? Възможно ли е сред епископите на Православната църква да има такъв, към когото това определение е възможно да се отнесе?

В исторически план отговорът на въпроса относно главенството на Църквата е ясен: през двухилядолетната си история Църквата не е удостоявала никой епископ с титлата и функциите на глава на Съборната Църква. В канонично отношение този въпрос е решен чрез цитираните по-горе правила (34 апостолско правило, 2 правило на Втори вселенски събор, 8 правило на Трети вселенски събор и др.). В догматично отношение най-ясен отговор ни дадат светите апостоли: „... и покори всичко под нозете Му и Го постави над всичко Глава на църквата, която е Негово тяло, пълнота на Тогова Който изпълня всичко във всичко“ (Ефес. 1: 22 – 23).

Наред с това ясно определение и като имаме предвид казаното от Господ Иисус Христос: „където са събрани двама или трима в Мое име, там Съм и аз посред тях“ и „Аз съм с вас през всички дни до свършека на света“, въпросът относно главенството в и на Църквата е очевиден. За това ни свидетелства и формулата от посланието на апостолския събор: „Угодно бе на Светаго Духа и нам“ (Деян. 15: 28).

Православната църква не разграничава сред светите апостоли такъв към когото могат да се отнесат функциите глава на църковното тяло. Показателно е, че в Православната църква празнуваме паметта на двама първовърховни апостоли – светите апостоли Петър и Павел, като не открояваме единия от двамата с никакви по-големи правомощия. Сам Господ Иисус Христос е поверил на единия благовестието сред юдеите, а на другия – благовестието сред езичниците, като по този начин е установил разделното административно управление в Църквата.

Важно е да се има предвид, че до ден-днешен Църквата съществува като единно Тяло, което се състои от административно самоуправляеми поместни църкви. Като е поставил тези църкви в определена каноничен ред (т.нар. диптиси), чрез решения на Вселенски събори съборният разум на Църквата е запазил ненакърнимо правото на самоуправление на тези поместни църкви. По този начин, макар според реда на диптисите даден предстоятел да стои пред друг, това първенство представлява първенство по чест, а не по власт.

Заслужава да се обърне внимание как Отците на Третия вселенски събор тълкуват опитите да се присвоят правомощия за намеса на предстоятеля на една поместна църква в делата на друга: „никой от боголюбезните епископи да не простира властта си над друга епархия, която по-преди и от самото начало не е била в негови или на предшествениците му ръце; ако ли някой я простре и насилствено си подчини някоя епархия, нека я върне, за да не се нарушават правилата на светите отци: **под булото на свещенослужение да не се промъква надменността на светската власт и незабелязано да не изгубим оная свобода, която ни е дал със Своята свещена кръв нашият Господ Иисус Христос, Освободителя на човешкия род**“ (пр. 8).

Именно тази „надменност на светската власт“ има предвид Господ Иисус Христос, когато отговаря на недоумението на учениците Си кой от тях да се смята за по-голям: „царете на езичниците господаруват над тях, а ония които ги владеят благодетели се наричат“ (Лука 22: 25) и категорично им казва: „но между вас няма да бъде тъй“ (Марк.10: 43).

Следователно, както по отношение на православната еклесиология, така и в каноничноправен аспект въпросът относно това към кое лице могат бъдат отнесени функциите глава на Църквата е ясен – никой човек не може да замени единствения и непреходен Глава на Църквата – Господ Иисус Христос. По този начин, присвояването от страна на даден предстоятел на поместна църква на титлата или названието глава в Съборната църква е недопустимо. Трябва ясно да разграничаваме главата на дадена поместна Църква в каноничноправно и административно отношение от Главата на Църквата в онтологически и догматически смисъл. В този

смисъл Църквата в нейната съборност и католичност няма друг Глава, освен Господ Иисус Христос. Върховната **канонична** власт в Църквата принадлежи на нейните вселенски събори, а не на някой отделен епископ.

(Между другото, цитираната по-горе формула от Апостолския събор в Йерусалим, явно контрастира с упоритото настояване от страна на Константинополския патриарх единствен, от името на цялата пълнота на Православната църква, да подписва документи от всеправославен характер. В доклада на един от представителите на Гръцката църква на предсъборните съвещания – протопрезвитер Стефан Аврамидис, публикувани наскоро от Навпактския митрополит Йеротей Влахос относно споровете за това как да се подписва евентуален томос за даването на автокефалия, ясно се вижда това. Константинополският патриарх явно счита за голямо оскърбление наред с неговия подпис да стоят подписите на неговите събратя. За него се оказало по-важно този документ от междуправославно значение да се подписва единствено от Константинополския патриарх, отколкото самото разрешение на въпроса с даването на автокефалия. Това само по себе си говори много).

Сериозен проблем пред всяка една поместна автокефална църква поставя и текстът в параграф трети на т.нар. Томос, където се казва, че Константинополският патриарх притежава правото да приема апелации и взема окончателни решения относно дела на епископи и други клирици на поместните църкви. Претенции за право на апелация се заявяват за пръв път в томосите, издадени през последните 170 години, за които споменахме по-горе.

Това са претенции за много големи правомощия, които биха позволили на Константинополската Патриаршия драстично да се намесва в делата на поместните църкви. Конкретният случай с приемането на апелационните молби на бившия Киевски митрополит Филарет Денисенко и на т.н. митрополит Макарий и решението на Константинополската Патриаршия от 11 октомври м.г. да възстанови в сан споменатите лица и да влезе в общение с тях и техните последователи, е ярък пример за това.

Лица, които основателно и по съответния каноничен ред са били низвергнати, а по-късно и отлъчени от Църквата за сериозни канонични провинения (включително от нравствено естество) и лица, които са били „ръкоположени“ от самовъзвели се в йерархическа степен, бяха обявени за каноничната йерархия в Украйна, а на

предстоятеля на единствено каноничната Православна църква в Украйна, призната от всички поместни църкви, се каза, че няма да бъде вече Киевски митрополит.

Не бихме искали да мислим, какво щеше да се случил, ако Константинополският патриарх притежаваше подобни правомощия при свикването на Всеправославния събор през 1998 година в София. Тогава патриарх Вартоломей постави въпроса за оставката на Българския патриарх Максим. Какво би се случило, ако той тогава имаше правомощия да приема апелации от разколниците и разколническите „митрополити“ бяха получили катедри, както при сегашния случай в Украйна, а митрополитите на каноничната Църква бяха обявени за неканонични? Това би нанесло непоправими щети на БПЦ.

Дали наистина каноните 9 и 17 на Четвъртия вселенски събор дават подобни правомощия на Константинополския патриарх? Един от най-авторитетните византийски канонисти Йоан Зонара, а по-късно и св. Никодим Светогорец (съставител на „Пидалион“-а – един от двата официални канонични сборника на Константинополската патриаршия в употреба до днес), както и еп. Никодим Милаш, изразяват категорично несъгласие с подобна интерпретация:

„Но не над всички митрополити без изключение се поставя Константинополския Патриарх за съдия, но само над тези, които са му подчинени. Защото той не може да привлече под своя съд митрополитите на Сирия или на Палестина, или на Финикия, или на Египет против тяхната воля; но митрополитите на Сирия подлежат на съда на Антиохийския патриарх, палестинските – на съда на Йерусалимския патриарх, а египетските са длъжни да се съдят от Александрийския патриарх, от които патриарси те се и ръкополагат и на които са именно и подчинени“ (Атинска синтагма, II, 226)

Следователно не е самоочевидно, че чрез 9 и 17 правила на Халкидонския събор на Константинополския предстоятел се предоставят правомощия да приема апелации от поместните автокефални църкви, както тихомълком се прави опит това да се узакони чрез т.нар. Томос.

Подобни претенции за правомощия да приема апелационни жалби от епископи и клирици от всички автокефални църкви предявява папа Зосим през 418 година. Тогава той, основавайки се на 5 правило на Сардикийския събор, приема жалбата на един презвитер от Картагенската църква и изпраща в Картаген свои представители с настояването делото на презвитера Апиарий да бъде разгледано отново и той (папа Зосим) да бъде уведомен за хода на делото, за да може да се произнесе окончателно по него.

По този повод през 419 година в Картаген е свикан събор, на който наред с други въпроси, се разглежда подробно въпросът дали Римският епископ има правомощия да приема жалби на епископи и клирици от Африканската църква.

Папа Зосим твърдял, че правилото, на което се позовава – 5 канон на Сардикийския събор, е правило на Първия вселенски събор в Никея. Тъй като такова правило липсвало в сборниците с правилата на Никеийския събор, с които са разполагали в Картагенската църква, отците на събора отправили молба до авторитетните катедри на Изток да им бъдат изпратени точни копия на гръцки език на правилата на Никеийския събор. Разбира се, установило се, че споменатото правило не е на Никеийския събор, а на поместен събор (Сардикийския) на Римската църква.

Картагенският събор от 419 година събрал в един сборник правилата, издавани от съборите на Африканската църква до този момент. Сред тях правилата 28 (37) и 125 (139) категорично забраняват на клирици на Африканската църква да пренасят свои църковни дела да бъдат гледани „отвъд морето“, т.е. в Рим.

През 423 година презвитер Апиарий отново подал жалба до приемника на папите Зосим († 418) и Бонифаций († 422) – Целестин, който също изпратил в Картаген свои легати с настояването презвитер Апиарий да бъде оправдан. Отново в Картеген се свиква събор, който разглежда въпроса за правото на Римския епископ да приема въззивни жалби на епископи и клирици извън неговата юрисдикция.

Картагенският събор от 424 година отправя послание до папа Целестин, в което на основание на правилата на Първия вселенски събор африканските отци възразяват на опитите на Римския епископ да се намесва в делата на Африканската църква:

„Разумно и справедливо е признал Никеийският събор, че каквито дела и да възникнат, те всички трябва да се решават пак в своите места; защото отците признали, че нито в една област не ще се умали благодатта на Светия Дух, чрез която Христовите свещеници разумно виждат правдата и твърдо я опазват, а особено когато всекиму е позволено, в случай на недоволство от местните съдии, да се обърне до събора на областта си или пък и до вселенския събор. И може ли някой да повярва, че нашият Бог може да внуши справедливост на съд на едного, който и да е бил той, а да откаже в това на многобройни свещеници, които са се събрали на събор? И, наистина, може ли да бъде основателен този задграничен съд, на който даже не могат да се явяват необходимите за свидетелство лица, било поради физическа слабост, било поради старческа немощ, било по други пречки? А относно това, че ти можеш да изпратиш някого, като че ли от страна на светиня ти, ние не намираме поне един събор на отците да е постановил нещо по това.“

Чрез 2 правило на Шестия (Трулски) вселенски събор правилата 28 (37) и 125 (139) на Картагенския събор и посланието от 424 година, получават общоправославна валидност.

Споменатите правила имат много важно значение при тълкуването и прилагането на 3, 4 и 5 правило на Сардикийския събор, на които се позовават папите Зосим, Бонифаций и Целестин за своите претенции да приемат въззивни жалби на епископи и клирици на Африканската църква.

Споменатите правила на Картагенския събор дават ключ към разбирането и прилагането на 3, 4 и 5 правило на Сардикийския събор, а именно, че те се отнасят до правомощия на Римския епископ да приема молби за апелация единствено от епископи и клирици в неговата юрисдикция. В посланието до папа Целестин ясно е изразено определеното в 6 правило на Втория вселенски събор, а именно, че решения на събора на йерархията на една автокефална Църква са окончателни и единствената по-висшестояща инстанция е вселенският събор.

Интересна е бележката, която прави изтъкнатия канонист Теодор Валсамон в тази връзка, че щом Римският епископ няма правомощия да приема апелации от Африканската църква, която е църква близо до Рим, толкова по-малко той има такива правомощия да приема апелации от епископи и клирици на другите църкви.

Това е много важно да се има предвид при тълкуването и прилагането на 9 и 17 правило на Четвъртия вселенски събор, на които се позовава Константинополската Патриаршия в своите претенции за подобни правомощия. Както е известно Съборът в Халкидон, на своето последно заседание приема своето 28 правило, чрез което на Константинополския патриарх се предоставят равни правомощия с предстоятеля на Римската църква.

Немислимо е чрез 9 и 17 правило Отците на Събора да предоставят на архиепископа на Константинопол (който до този момент все още няма юрисдикция извън пряко подчинената му епархия – териториите непосредствено в и около Константинопол) по-големи правомощия от епископа на първата катедра в Православната църква тогава – Римската. Както видяхме, Римският епископ определено не е имал правомощията да приема апелационни молби на епископи и клирици извън неговата юрисдикция.

Каноните 9 и 17 на четвъртия Вселенски събор узаконяват практиката, която съществува от времето на св. Нектарий и св. Йоан Златоуст, да бъде търсена

помощта на столичния епископ при възникнали спорове и неуредици в диоцезите на автокефалните църкви в близост до Константинопол – Тракийска, Асийска и Понтийска. Чрез 28 правило тези църкви биват подчинени на Константинополския патриарх, като по този начин се определят териториалните граници на Константинополската църква, а на нейния предстоятел се дават равни права с Римския епископ, както и с останалите патриарси – Александрийски, Антиохийски и Йерусалимски – да има юрисдикция над митрополитски области, които от своя страна имат подчинени епископии.

Следователно 28 правило се явява ключ за разбиране на правомощията, които предоставят предходните 9 и 17 правила. Текстът на 28 правило е категоричен – на Константинополския патриарх се предоставят РАВНИ права – ни повече, ни по-малко от тези на епископа на Рим. По този начин, след като Римският епископ не е имал правото да приема апелации на епископи и клирици от Африканската църква (както и от останалите автокефални църкви), очевидно е, че 9 и 17 правила не дават такива правомощия и на епископа на Константинопол.

Много важно е също така да се има предвид, че всички правомощия, които Църквата чрез събор дава на Константинополската катедра са дадени поради това, че Константинопол е бил столица на империята. Поради този факт на столичния епископ – в зависимост от историческите обстоятелства – са делигирани също така права, които надхвърлят канонично определените правомощия.

Практиката църковни дела от Александрийската, Антиохийската и Йерусалимската църкви да се отнасят за разглеждане към столичната катедра, се дължи също така на особеното положение на Църквата във Византийската империя. Това, което се е случвало в църковния живот, например в Сирия или в Палестина, или в Египет, е имало пряко отражение в обществения и политическия живот в империята. По този начин важни дела извън диоцеца на Константинополската Патриаршия са били предоставяни за разрешаване от столичната катедра. Освен това, съществено обстоятелство при тези случаи е, че тези дала са гледани от един своеобразен надюрисдикционен събор, състоящ се от всички резидиращи в Константинопол в този момент епископи от всички краища на империята – т.нар. синодос ендимуса.

Днес историческите дадености са съвсем различни – Истанбул не е столица на християнска държава, нито поместните църкви са включени в територията на една държава, както е било за продължителни периоди във Византийската и по-късно в Османската империи. Някои от поместните църкви са много по-благоустроени от

съвременната Константинополска Патриаршия и не се нуждаят от „стабилизиращ“ фактор за вътрешноцърковното им устройство и управление на църковните дела.

В този смисъл, на фона на случващото се в Украйна, когато от една страна на новоучредената там структура се дава автокефален статус, а от друга, се настоява да се пазят неизменно правата на Константинополския престол върху ставропигиите, които е имал там до 1686 година, може ли някой да допусне, че евентуална апелация на епископи и клирици от тази църква към Константинополския патриарх ще получи безпристрастен съд?

При всички случаи, включването в Томоса на този чувствителен за всяка самоуправляема поместна църква въпрос, представлява опит от страна на Константинополската Патриаршия да придаде канонична валидност на открито заявените си претенции за право на „надгранична юрисдикция“ в териториите на поместните автокефални църкви.

Напомняме, че Уставът на БПЦ – БП е категоричен в това отношение, а именно, че последна инстанция по дела на епископи и клирици на БПЦ – БП е Светият Синод на БПЦ – БП. На фона на събитията в Украйна, при които чрез решенията по споменатите по-горе апелационните жалби Константинополската църква на практика опитва да легализира разкола в Украйна, ще допусне ли БПЦ – БП възможността историята с печално известния разкол от 1992 – 2004 година в родната ни Църква да се повтори?

По-горе засегнахме и друг съществен проблем в съдържанието т.н.ар. Томос – относно претенциите за изключителни привилегии и компетенции на Константинополската Патриаршия да изразява едностранно, без участието на поместните църкви, меродавни становища „относно по-големи въпроси от църковно, догматическо и каноническо естество“, но считаме за необходимо отново да приведем разсъжденията на професор Бумис по този въпрос:

".... малко по-надолу в същия (шести) параграф е записано: *„Относно по-големи въпроси от църковно, догматично и канонично естество, Блаженнейшият Киевски митрополит... подобава да се обръща към нашия Светейши Патриаршески и Вселенски престол, търсейки неговото авторитетно мнение и сигурно съдействие.“* И макар човек да очаква да бъде добавено „та като координатор да свика едно „от [провежданите] през годините православни съвещания (пиши събори)“, речта се променя изведнъж и се казва: *„... на неизменно запазените права на Вселенския престол върху Екзархията и Свещените ставропигии в Украйна.“*

Защото става това? И може би така се отменя преждеговореното и досега изтъкнатото за украинската Църква?”

Наред с претенциите за компетентно произнасяне *„Относно по-големи въпроси от църковно, догматично и канонично естество“*, без участието на поместните църкви, силно недоумение буди и казаното за *„неизменно пазените права“* надставропигиите, които Константинополския престол е имал на територията на днешна Украйна преди 1686 г. Професор Бумис риторично задава въпроса отменя ли това казаното относно авокефалния статус на новоучредената църква в Украйна. Как канонически се съвместяват твърденията, че на тази църква се предоставя автокефален статус и в същото време се запазва правото на юрисдикция в нейните територии на друга поместна църква?

Очевидно Константинополската Патриаршия проявява в случая двоен стандарт: наличието на повече от една юрисдикция в териториите на т.нар. „диаспора“, както споменахме, се дефинира като „каноническа аномалия“ и от страна на същата патриаршия се полагат неимоверни усилия за „възстановяване на каноничността“ в тези територии, а в случая това „канонически аномално“ състояние се прави опит да се узакони като норма.

Това е поредното доказателство, че не съблюдаването на каноническия порядък и благо на Църквата са основният мотив в действията на Константинополската Патриаршия по отношение на украинския въпрос, а преследването на други интереси.

Показателно е, че от самото начало на своята намеса в църковния въпрос в Украйна, Константинополската патриаршия избра едностранните действия пред съборността. Пред принципа на съборността, който е основополагащ принцип в управлението на Православната църква и който – когато е спазван – винаги е давал ползотворни резултати, се избра принципът на самочинната, авторитарна и еднолична власт.

Следователно, питаме се, след като пред изпитания метод за разрешаване на спорни въпроси отнасящи се до цялата Църква, се избират едностранни действия, при това такива, които са в пряко противоречие с каноничноправния ред, дали в случая действителната цел е да се намери разрешение на един болезнен въпрос или този въпрос се експлоатира за постигането на други цели?

Задълбочаването на кризата в Украйна, разрастването на разделението сред един единовен народ и гонението на част от православните от страна на държавните власти в Украйна, отчасти отговарят на този въпрос. Текстът на т.нар. Томос обаче недвусмислено ни дава отговор: чрез условията в Томоса се прави опит

противоканоничните действия на Константинополската Патриаршия във връзка с украинския въпрос и заявените правомощия за надгранична юрисдикция в каноничната територия на поместните автокефални църкви да добият общоправославна канонична валидност.

В заключение, като имаме предвид всичко казано по-горе, според нашето скромно мнение, ние сме длъжни да застанем твърдо и да защитим каноничноправния ред в светата Православна църква, който е гаранция за съхраняване на църковното единство и на основата на който може да се преодолее сегашната криза. Нямаме правото да сме равнодушни и по някакъв начин да допуснем оправдаване на претенции, които още в сегашната ситуация показват, че ще имат катастрофални последици за Православната църква.

Спазването на принципа на съборността, поставянето на украинския църковен въпрос на Всеправославно обсъждане е пътят, по който този въпрос успешно може да бъде решен, както от своя печален опит БПЦ – БП знае това много добре.

Благодаря Ви за това, че отделихте време да се запознаете с този текст. Бихме се радвали тези размисли да послужат за една искрена ползотворна дискусия в Светия Синод по църковния въпрос в Украйна. От наша страна имаме готовност да проучим и докладваме относно всеки неизяснен въпрос, какъвто би възникнал в хода на такава дискусия.

Надяваме се на мъдро и канонично-съобразно решение от страна на Светия Синод. Що се отнася до мое смирение, с Божията помощ сме решени „още да служим на нашия Бог“ и да не отстъпваме от свещените правила на Православната църква, както сме дали клетва преди епископската ни хиротония. Макар да сме най-малки от братята ни, с Божията помощ, няма да търпим хули към нашия Отец Бога, включително когато някои се препоръчват за глава на Църквата вместо Господа или смущават нашата Майка Църквата, като се опитват да си присвоят права, които принадлежат единствено на Нея – Едната, Свята, Съборна и Апостолска Църква.

Препоръчваме се на светите Ви молитви,

На Ваше Светейшество и Ваши Високопреосвещения в Христа брат,

† Видински митрополит Даниил